ילקוט שמעוני על נ"ך — יואל

דבר ה' אשר היה אל יואל בן פתואל [בן שמואל]. רבנן אמרין למה נקרא שמו פתואל (א) שהיה מסלסל בשערו כבתולה הזאת. רבי שמואל בר יצחק אמר למה נקרא שמו פתואל שפתה להקב"ה בתפלה, שנאמר ויקבצו המצפתה וישאבו מים. א"ר ירמיה בשם רבי שמואל בר יצחק כלום אתה מבקש מן האדם הזה אלא שיאמר חטאתי שנאמר הנני נשפט אותך על אמרך לא חטאתי, ויאמרו שם חטאנו לה', רבי יהודה בר רבי סימון אמר מהו משנהו אביה (ב) ששינה את מעשיו: יתר הגזם אכל הארבה. אמר רבי יוחנן בימי יואל נתקיים מקרא זה, אותה שנה יצא אדר ולא ירדו גשמים ירדה להם רביעה ראשונה באחד בניסן, א"ל נביא לישראל צאו וזרעו, א"ל מי שיש לו חטים או שעורים יאכלם ויחיה או יזרעם וימות, א"ל אעפ"כ צאו וזרעו, יצאו וזרעו ונעשה להם נס ונתגלה להם מה שבחורי גמלים ומה שבכתלים, יצאו וזרעו בב' בג' ובד' בניסן וירדה להם רביעה שניה בחמשה בניסן והקריבו בט"ז את העומר, נמצאת תבואה גדלה בששה חדשים גדלה בי"א יום, נמצאת עומר שקרב מתבואה של ששה חדשים קרב מתבואה של י"א יום, ועל אותו דור נאמר הזורעים בדמעה ברנה יקצרו, מאי הלוך ילך ובכה, א"ר יהודה שור כשהוא מהלך בוכה ובחזרתו אוכל חזיז מן התלם, מאי נושא אלמוותיו א"ר חסדא ואי תימא במתניתא תאנא קנה זרת ושבולת זרתים:

קדשו צום קראו עצרה. מה עצרת אסור בעשית מלאכה אף צום נמי, אי מה עצרת מאורתא אף צום נמי מאורתא, א"ר זירא לדידי מפרשא לי מניה דרבי ירמיה בר אבא דומיא דאספית זקנים מה אסיפת זקנים ביום אף צום נמי ביום, ואסיפת זקנים מנין דכתיב תקעו בחדש שופר מה תקיעת שופר ביום אף אסיפת זקנים ביום: וה' נתן קולו לפני חילו, בראש השנה. כי רב מאד מחנהו אלו ישראל. כי עצום עושה דברו, כי הוא מעצים כחם של צדיקים שעשו רצונו. כי גדול יום ה' זה יום הכפורים. ומי יכילנו שלשה כפרים נפתחים. ד"א ללמדך שגדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת, שמלאכי השרת אין יכולים לשמוע קולו שנאמר וה' נתן קולו לפני חילו כי רב מאד מחנהו אלו המלאכים שנאמר מחנה אלהים זה, ומי קשה מהם הצדיקים שנאמר כי עצום עושה דברו זה צדיק שעשה דברו, ואי זה זה משה שנאמר לו עשה לי משכן ונזדרז ועשה הוי קשה כחן של צדיקים שיכולים לשמוע קולו, ושמא תאמר בקול נמוך היה מדבר תלמוד לור אם יוספים אנחנו לשמוע, וכה"א נפשי יצאה בדברו, וכתיב קול ה' בחכ וגו' קול ה' שוברר ארזים, ומנין שבאותו קול דבר עם משה שנאמר וישמע את הקול קול של מתן תורה:

וקרעו לבבכם ואל בגדיכם. אריב"ל אם קרעתם לבבכם בתשובה אי אתם קורעים בגדיכם על בניכם ועל בנותיכם למה כי חנון ורחום הוא, ארך אף אין כתיב כאן אלא ארך אפים, מאריך רוחו עם הצדיקים ועם הרשעים מאריך רוחו עם הצדיקים וגובה מהם מעט מעט מעשים רעים שעושים בעולם הזה בשביל ליתן שכרן לעתיד, ומשפיע שלוה לרשעים בעולם הזה בשביל ליפרע מהם חוב משלם לעתיד לבא. ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן מאריך רוחו עד שלא נגבה בא לגבות גובה. א"ר חנינא מאן דאמר רחמנא ותרן הוא יותרו בני מעוי אלא מאריך רוחו וגבי דידיה. א"ר לוי מהו ארך אפים רחק רגז, משל למלך שלגיונו קשים אמר המלך אם דרים הם במדינה עמי עכשו בני המדיננה מכעיסין אותי והם עומדים עליהם ומכלים אותם, אלא הריני משלחם בדרך רחוקה אם מכעיסין אותי בני המדינה עד שאני משלחם הם באים ומפייסין אותי ואני מקבל פיוסן, הדא הוא דכתיב באים מארץ מרחק מקצה הארץ ה' וכלי זעמו. א"ר יצמחק ולא עוד אלא שנועל בפניהם שנאמר פתח ה' את אוצרו ויוצא את כלי זעמו, עד דהוא פתח והוא טריק רחמוי קריבין. יצא חתן מחדרו זה הארון, וכלה מחופתה זה ס"ת. ד"א יצא חתן זה נשיא, וכללה מחופתה זה אב בית דין: ואת הצפוני ארחיק. זה יצר הרע שצפון בלבו של אדם, והדחתיו אל ארץ ציה למקום שאין בני אדם מצויים להתגרות בהם, פניו אל הים הקדמוני שנתן עיניו במקדש ראשון והחריבו והרג תלמידי חכמים שבו, וסופו אל הים האחרון שנתן עיניו במקדש ראשון והחריבו והרג תלמידי חכמים שבו, וסופו אל הים האחרון שנתן עיניו במקדש שני והחריבו והרג תלמידי חכמים שבו. ועלה באשו ותעל צחנתו שמניח אומות העולם ומתגרה בהם בישראל. כי הגדיל לעשות אמר אביי ובתלמידי חכמים יותר מכלם, כי ההוא מעשה דאביי שמע להההוא גברא דקאמר להההיא אתתא נקדם וניזיל באורחא, אמר איזיל ואפרשינהו מאיסורא אזל בתריינו תלתא פרסי באגמא, כי הוו פרשי מהדדי שמע דקאמרי אורחא רחיקא וצוותא בסימא, אמר אביי אי מאן דסני לי הוה לא הוה מצי לאוקומי נפשיה תלא נפשיה בעבורא דקרשא וקא מצטער, תאנא ליה ההוא סבא כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו: ובני ציון גילו ושמחו וגו'. שנו רבותינו יורה שמורה את הבריות להטיח גגותיהן ולהכניס פורותיהן ולעשות כל צרכיהם. ד"א שיורד בנחת ואינו יורד בזעף. ד"א שמשקה את הארץ ומורה ויורד עד התהום, שנאמר תלמיה רוה נחת גדודיה וגו'. אמר מר שיורד בנחת או אינו אלא שמשיר הפירות ומשטף הזרעים ומשבר הגרנות, תלמוד לומר ומלקוש מה מלקוש לברכה אף יורה לברכה. ומלקוש גופיה מנא לן דלברכה היא, אלא יורה גופיה ברכה היא דכתיב ובני ציון גילו ושמחו. יורה במרחשון ומלקוש בניסן. או אינו אלא בכסליו תלמוד לומר בעתו. מאי

מלקוש א"ר נהילאי בר אידי אמר שמואל שמל קשיותיהן של ישראל, דבי ר' ישמעאל תני שממלא התבואה בקשין שלה, במתניתא תנא שיורד על המליות ועל הקשים:

ואכלתם אכול ושבוע. א"ר לוי אין הקב"ה מקלל הרשעים אלא בבושה, ולא עוד אלא שכופל אותה להם בקללתם שנאמר יבושו ויבהלו מאד וגו' ישובו יבושו רגע, וכשהוא מברך את הצדיקים כוופל ברכתם שנאמר ואכלתם אכול וגו' ולא יבושו עמי וגו': השמש יהפך לחשך. ילמדנו רבינו מי שהוא רואה זיקים או ברקים היאך מברך עליהם. כך שנו רבותינו על הזיקים ועל הזוועות על הרעמים ועל הרקים הוא אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם, הרי מן המשנה, מן המקרא מניו המביט לארץ ותרעד ומה כתיב אחריו יהי כבוד ה' לעולם. שאל אליהו ז"ל את רבי נהוראי מפני מה זוועות באות לעולם, א"ל כשהקב"ה רואה שאין ישראל מפרישין מעשרותיהן כראוי אז זוועות באות לעולם, א"ל חייך (ג) כך הוא סברו של דבר, אלא זהו עקרו בשעה שהקב"ה מביט ורואה עו"א יושבים בטח ושאנן ובית מקדשו חרב באותה שעה מאפיל העולם ומזדעזע, אמר הקב"ה כל הרעש הזה שאני מביא לעולם כדי לקדש שמי שנאמר כל הנקרא בשמי, ומבה שאני ראוי לקלס העו"א מכעיסים אותי זה אומר לכוכבים אני עובד וזה אומר לשמש ולירח אני עובד, לפיכך אני מרעיש אותם שמכעיסין אותי בהם, לפיכך אף הם לוקים עמהם שנאמר השמש יהפך לחשך והירח לדם:

והיה כל אשר יקרא בשם ה' ימלט. וכי אפשר לו לאדם ליקרא בשמו של הקב"ה, אלא נקרא המקום רחום שנאמר חנון ורחום ה' אף אתה עשה מתנת חנם, נקרא המקום צדיק כי צדיק ה' צדקות אהב אף אתה הוי צדיק, נקרא המקום חסיד כי חסיד אני נאם ה' אף אתה הוי חסיד, לכך נאמר כל אשר יקרא בשם ה' ימלט, ואומר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, ואומר כל פעל ה' למענהו. ר' יהודה בשם ר' ירמיה אומר בשר ודם הנכנס לבית פטרון אינו נכנס לביתו פתאום אלא עומד על פתח חצרו וקורא לעבדו או לבן ביתו והוא אומר לו איש פלוני בחוץ, אבל הקב"ה אינו כן אם באת לך צרה לא תצווה לא למיכאל ולא לגבריאל אלא צווה לי ואני עונה לך. א"ר פנחס עובדא הוה בחד גברא דאתי מן חמתא, פגעו ביה רומאי א"ל מן דפופיינוס אנא ופטרוהו, ומה אם שנתלה בבשר ודם ניצול במי שאמר והיה הנולם לא כ"ש, הה"ד כל אשר יקרא בשם ה' ימלט. א"ר אלכסנדרי עובדא הוה בחד ארכין דשמיה אלכסנדרי דהוה קאים ודאין לסטים, אמר ליה מה שמך א"ל אלכסנדרי, א"ל פנה אלכסדרי דלא לימרו אלכסנדרי לקה, ומה מי ששמו בשם בשר ודם כך ישראל ששמם בשם אלהיהם לא כ"ש: וקבצתי את כל הגוים. ר' מאיר אומר אנטונינוס פעמים שהוא דן על הבימה ומחשיך והיו בניו מחשיכין אצלו, מאחר שנפטר מן הבימה נטל את הפנס ומאיר לפני בניו והיו גולי מלכות קרבים אצלו ואומרים לו אנו נוטלים את הפנס ונאיר לפני בניך, א"ל לאו אלא אני אטול את הפנס ואאיר לפני בני כדי להודיע לכם חבתם שתהיו נוהגים בהם כבוד, כך וה' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן להודיע חבתן של ישראל לפני עובדי אלילים שיהיו נוהגים עמהם בכבוד, ולא די שלא נוהגים עמם כבוד אלא ממיתים אותם מיתות חמוורות מיתות משונות זו מזו, לעניין כן הוא אומר וקבצתי את כל הגוים, יכול על עבודת אלילים ועל גלוי עריות ועל שפירכות דמים, תלמוד לומר על עמי ונחלתי ישראל, ואומר מצרים לשממה תהיה באותה שעה ויהודה לעולם תשב (ברמז ת"ק בתורה). ומכרתי את בניכם (כתוב ברמז מ"ג):

שמש וירח קדרו. אמר רבא בשעה שגלגלי חמה ולבנה נכנסים ליטול רשות מהקב"ה עיניהם כתהות ומבקשים לצאת ולהאיר לעולם ואין רואים כלום, מה הקב"ה עושה מורה חצים בהם ומהלכים לאורם, הה"ד לאור חציך יהלכו. ר' יהושע בש"ר סימאי דקיסרין בשם רבי יצחק בר זירא לעולם אין גלגל חמה שוקע עד שנעשה כמין חררה של דם, מה טעם ישיש כגבור לרוץ אורח, ואין אורח אלא של נשים שנאמר חדל להיות לשרה אורח כנשים. ר' לוי אמר בכל יום ויום הקב"ה יושב בדין על גלגל חמה ולבנה לפי שאין מבקשין לצאת מפני שמשתחוים להם, הה"ד בבקר בבקר משפטו יתן לאור לא נעדר לא ידע עול בשת, לא בההתין אלין דסגדין להון (ד) חמין להון לקיין ולא בהתין להון. דרש רבא ואמרי לה רב יצחק שמש וירח בזבול מאי בעו והא ברקיע קביעי מלמד שעלו מרקיע לזבול ואמרו רבש"ע אם אתה עושה דין לבן עמרם אנו מאירים ואם לאו אין אנו מאירים, באותה שעה ירה בהם חצים וחניתות, אמר להם בכל יום אתם מאירים ומשתחוים לכם, בכבודי לא ממחיתם בכבוד בשר ודם מחיתם ובכל יום ויום מורים בהם חצים שנאמר לאור חציך יהלכו: והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס. כתיב ותשקין את אביהן יין מנין היה להם יין במערה אלא שזמן להם הקב"ה יין כענין שנאמר והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיסי, אם כך זמן הקב"ה למכעיסיו קל וחומר לעושי רצונו. א"ר שמעון בן חלפתא לפי שבעולם הזה גשמים סימן טרחות הם לעולם, יוצאי דרכים וטחי גגות מצירים בו וכן דורכי גתות, אבל לעתיד לבא הקב"ה עושה אותם סימן ברכה שנאמר והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס וגו': ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים. יש מעין מגדל גבורים, ויש מעין מגדל חלשים, ויש מגדל נאים, ויש מגדל כעורים, ויש מגדל צנועים, ויש מגדל שטופי זמה, ומעין שטים של זנות היה ומשקה ארץ סדום שנאמר איה האנשים אשר באו אליך הלילה וגו', לפיכך נתקלקלו באותו מעין וכה"א וישב ישראל בשטים וגו', ועתיד הקב"ה ליבשו שנאמר ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים: מחמס בני יהודה אשר שפכו דם נקי (ברמז קנ"ה). ונקיתי דמם לא נקיתי (בישעיה ברמז תק"ג):